

330.1
0-75

А. С. Лобанова

В. І. Баюра, Л. Є. Братченко, І. В. Грабовець,
О. О. Комарова, О. С. Славина

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ

Підручник

За ред. професора, доктора
соціологічних наук
А. С. Лобанової

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**А. С. Лобанова
В. І. Баюра, Л. Є. Братченко, І. В. Грабовець,
О. О. Комарова, О. С. Славіна**

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ

**Підручник
для студентів педагогічних закладів вищої освіти**

За редакцією
доктора соціологічних наук,
професора А. С. Лобанової

**КИЇВ
«Каравела» 2020**

Рецензенти:

Васильчук І. П., доктор економічних наук, професор
Державного університету економіки і технологій (м. Кривий Ріг);
Трохимець О. І., доктор економічних наук, професор
Класичного приватного університету (м. Запоріжжя);
Семеряков С. О., доктор педагогічних наук, професор
Криворізького державного педагогічного університету (м. Кривий Ріг).

Укладачі: доктор соціологічних наук, професор **А. С. Лобанова** (вступ, теми 1, 2, 4, 14, 15, 16, 17); кандидат економічних наук, доцент **В. І. Баюра** (теми 6, 7), кандидат соціологічних наук, доцент **І. В. Грабовець** (тема 3), кандидат економічних наук, доцент **О. С. Славіна** (теми 5, 8, 9.2); кандидат соціологічних наук, ст. викладач **О. О. Комарова** (теми 9.1,10,13), магістр, ст. викладачі **Л. Є. Братченко** (теми 9.3, 11, 12).

Основи економічних знань : підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти / за ред. професора, доктора соціологічних наук А. С. Лобанової. Київ : Вид-во «Каравела», 2020. 392 с.

Підручник «Основи економічних знань» укладено для студентів педагогічних закладів вищої освіти. В ньому представлено базові теоретичні положення економічної науки, зокрема мікроекономіки та макроекономіки, розкрито загальнонаукові підходи до розуміння економічних явищ і процесів у сучасному світі, представлено засади функціонування економічної системи сучасного суспільства та показники її ефективної діяльності. Презентовано стан, проблеми і тенденції національної економіки України, зокрема сфери освіти та її суб'єктів, розкрито особливості світового господарства, світової валютної системи, світових ринків, цифрової економіки.

Підручник може бути корисним для студентів, аспірантів, які вивчають економічні науки, а також для викладачів вищих закладів освіти, молодих підприємців, які самостійно опановують основи ініціативної підприємницької діяльності.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	11
------------	----

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЯК НАУКИ

Розділ 1. Економіка як наука і сфера діяльності

<i>(Лобанова А. С.)</i>	15
1.1. Економіка як наука та її предметне поле. Структура економічної науки.....	15
1.2. Економічна сфера та економічна система як об'єкти економічної науки.....	20
1.3. Економічні поняття і категорії. Функції та методи економічної науки.....	23
1.4. Економічні ресурси. Економічні закони та закономірності.....	28
Висновки.....	31
Запитання для самоконтролю.....	32
Завдання для самостійної роботи.....	32
Рекомендована література до теми.....	32
Розділ 2. Етапи становлення та розвитку економічної науки. Новітні економічні теорії <i>(Лобанова А. С.)</i>	33
2.1. Основні етапи становлення економічної науки.....	33
2.2. Українські економісти другої половини XIX- XX ст. та їх внесок у становлення економічної науки.....	39
2.3. Теорії інноваційного розвитку економіки.....	44
Висновки.....	52
Запитання для самоконтролю.....	52
Завдання для самостійної роботи.....	53
Рекомендована література до теми.....	53

Розділ 3. Економічні потреби та економічні інтереси.

Економічні блага (<i>Грабовець І. В.</i>).....	55
3.1. Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвитку. Економічні потреби суспільства, їх суть.....	55
3.2. Економічні інтереси, їх сутність та суб'єкти.....	63
3.3. Економічні блага, їх корисність та роль у задоволенні людських потреб.....	67
3.4. Вибір альтернатив ефективного використання обмежених ресурсів та виробничих можливостей.....	69
Висновки.....	73
Запитання для самоконтролю.....	74
Завдання для самостійної роботи.....	75
Рекомендована література до теми.....	76

Розділ 4. Економічна система та її типи і моделі.

Власність та її форми (<i>Лобанова А. С.</i>).....	76
4.1. Економічна система та її структура.....	77
4.2. Типи економічних систем та їх характеристика.....	80
4.3. Національні моделі економічних систем.....	85
4.4. Власність: визначення та її різновиди.....	86
Висновки	94
Запитання для самоконтролю.....	95
Завдання для самостійної роботи.....	95
Рекомендована література до теми.....	96

Розділ 5. Суспільний розподіл праці і суспільне виробництво (*Славіна О С.*)

97	97
5.1. Суспільний поділ праці та його значення в економіці.....	97
5.2. Суспільне виробництво як сукупна організована діяльність людей.....	100
5.3. Форми організації суспільного виробництва.....	101
5.4. Економічне благо як результат товарного	

виробництва. Товар і послуга: їх властивості.....	102
Висновки	107
Запитання для самоконтролю.....	107
Завдання для самостійної роботи.....	107
Рекомендована література до теми.....	107

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. ЕКОНОМІЧНА СФЕРА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Розділ 6. Ринковий та бюджетний сектори як форми організації соціально-економічної діяльності суспільства

<i>(Баюра В. І.)</i>	109
6.1. Форми організації соціально-економічної діяльності суспільства.....	109
6.2. Ринок як форма організації соціально-економічної діяльності суспільства.....	111
6.3. Бюджетний сектор економічної і соціальної організації суспільства.....	121
Висновки.....	133
Запитання для самоконтролю.....	134
Завдання для самостійної роботи.....	135
Рекомендована література до теми.....	135

Розділ 7. Гроші та структура фінансово-кредитної системи сучасного суспільства (Баюра В. І.)

7.1. Гроші як специфічний товар: їх походження, властивості, функції та види.....	136
7.2. Кредит і його форми.....	145
7.3. Фінансово-кредитна система сучасного суспільства.....	152
7.4. Інфляція: причини, типи та шляхи подолання.....	161
Висновки.....	164
Запитання для самоконтролю.....	165

Завдання для самостійної роботи.....	165
Рекомендована література до теми.....	165
Розділ 8. Виробничий процес: структура та основні фактори (Славіна О. С.).....	166
8.1. Виробничий процес: етапи, фази, структура, класифікація	166
8.2. Основні фактори/ресурси та елементи виробництва.....	171
8.3. Капітал як економічна категорія товарного виробництва. Кругообіг капіталу.....	173
8.4. Виробничі фонди та виробниче відтворення.....	176
8.5. Товар та послуга як економічне благо: класифікація і ознаки.....	177
8.6. Специфіка виробництва в інформаційному суспільстві.....	178
Висновки.....	181
Запитання для самоконтролю.....	181
Завдання для самостійної роботи.....	182
Рекомендована література до теми.....	182
Розділ 9. Підприємство та економічні показники його виробничої діяльності (Комарова О. О., Славіна О. С., Братченко Л. С.).....	183
9.1. Підприємство: поняття, види і організаційні форми.....	183
9.2. Показники економічної ефективності виробництва та їх визначення.....	187
9.3. Прибуток підприємства та джерела його формування.....	188
Висновки.....	195
Запитання для самоконтролю.....	196
Завдання для самостійної роботи.....	196
Рекомендована література до теми.....	197

**ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. ЕКОНОМІЧНА І
СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ
ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ**

Розділ 10. Підприємництво як ефективна форма економічної діяльності. Менеджмент і бізнес-план	
<i>(Комарова О. О.)</i>	198
10.1. Підприємництво: зміст, види, функції, принципи та форми реалізації потенційних можливостей.....	198
10.3. Зміст і функції менеджменту підприємства.....	205
10.4. Бізнес-план фірми: методологія його розробки.....	208
Висновки.....	212
Запитання для самоконтролю.....	213
Завдання для самостійної роботи.....	213
Рекомендована література до теми.....	213
Розділ 11 Суспільне відтворення і економічне зростання. Економічна та соціальна ефективність суспільного виробництва <i>(Братченко Л. Є.)</i>	215
11.1. Суспільне відтворення: зміст і види.....	215
11.2. Економічне зростання та його типи.....	217
11.3. Економічна ефективність суспільного виробництва та її показники.....	219
11.4. Соціальна ефективність суспільного виробництва та її показники.....	225
Висновки.....	230
Запитання для самоконтролю.....	231
Завдання для самостійної роботи.....	232
Рекомендована література до теми.....	232
Розділ 12. Циклічність суспільного виробництва. Зайнятість і безробіття <i>(Братченко Л. Є.)</i>	233

12.1. Циклічність розвитку економіки: сутність та фази економічного (ділового) циклу.....	233
12.2. Причини та наслідки ділових циклів.....	235
12.3. Антициклічна політика держави.....	236
12.4. Зайнятість та безробіття.....	237
Висновки.....	243
Запитання для самоконтролю.....	244
Завдання для самостійної роботи.....	244
Рекомендована література до теми.....	245
Розділ 13. Доходи та фонди суспільного споживання.	
Рівень життя населення (Комарова О. О.).....	246
13.1. Доходи населення в ринковій економіці та їх державне регулювання.....	246
13.2. Фонди суспільного споживання: види, особливості формування.....	252
13.3. Рівень життя населення як узагальнений результат діяльності економіки країни.....	255
Висновки.....	261
Запитання для самоконтролю.....	262
Завдання для самостійної роботи.....	262
Рекомендована література до теми.....	262

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 4. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА І СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Розділ 14. Державне регулювання економіки	
<i>(Лобанова А. С.).....</i>	264
14.1. Державне регулювання економіки: зміст, суб'єкти та об'єкти.....	264
14.2. Функції державного регулювання економіки.....	266

14.3. Форми і методи державного впливу на ринкову економіку.....	270
Висновки	273
Запитання для самоконтролю.....	274
Завдання для самостійної роботи.....	274
Рекомендована література до теми.....	275
Розділ 15. Економіка освіти та економічна діяльність освітніх закладів в українському суспільстві (Лобанова А. С.).....	276
15.1. Освіта як соціальний феномен і як сфера соціально-економічної діяльності.....	276
15.2. Економіка освіти та її мета, завдання, об'єкт і предмет	279
15.3. Ринок освітніх послуг: функції та механізм функціонування.....	281
15.4. Економічна ефективність освіти та методи її оцінки.....	289
Висновки	293
Запитання для самоконтролю.....	294
Завдання для самостійної роботи.....	294
Рекомендована література до теми.....	295
РОЗДІЛ 16. Світове господарство і світова валютна система (Лобанова А. С.).....	297
16.1. Засади функціонування світових ринків та світового господарства.....	297
16.2. Світова валютна система та світовий ринок золота.....	302
16.3. Вільні економічні зони та їх роль в сучасній економіці.....	307
16.4. Міжнародне економічне співробітництво: мета та різновиди організацій.....	309
Висновки.....	310
Запитання для самоконтролю.....	311
Завдання для самостійної роботи.....	311